

Huvudman
wail.rabi@ostraskolan.se
Organisationsnummer: 556825-0632

2021-03-05
Dnr 2020:1237

Rektor
christina.svensson@ostraskolan.se

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolors läromedels-
strategi vid Östra skolan belägen i Malmö kom-
mun med Östra Skolan AB som huvudman

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av skolors läromedelsstrategi på Östra skolan. Syftet är att granska i vilken utsträckning det i skolorna finns en välfungerande läromedelsstrategi som leds och samordnas av rektor. Granskningen inriktas mot skolornas processer vid kvalitetssäkring och val av läromedel i de samhällsorienterande ämnena i årskurs 7-9.¹

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen, vilket beskrivs under respektive område. Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. I bilaga 1 och 2 återfinns fakta om skolan samt mer information om hur granskningen genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. Inom varje område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas och visar på vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs också av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Östra skolan i följande utsträckning:

Rektors strategi för kvalitetssäkring och val av läromedel i de samhällsorienterande ämnena

¹ Skolinspektionen har för den här granskningen definierat läromedel som ett strukturerat material som lärare använder i undervisningssituationen. Det finns analoga respektive digitala läromedel. Många analoga läromedel innefattar digitala komponenter. Digitala läromedel är läromedel som elever tar del av genom olika former av digitala verktyg. Granskningen omfattar såväl digitala som analoga (förlagsproducerade) läromedel samt det egenproducerade och delade material som lärare använder för att förmedla undervisningsstoffet (t.ex. stenciler, facklitteratur/faktatexter, skönlitteratur, tryckta/elektroniska tidningar, film/bild/ljud, PPT-presentationer). Det kan därmed också handla om material som inte är producerat som läromedel men som används som detta i undervisningen.

Rektorn har i hög utsträckning en strategi för kvalitetssäkring och val av läromedel i de samhällsorienterande ämnena i årskurs 7-9.

Lärarnas kvalitetssäkrings- och urvalsarbete för att tillhandahålla läromedel i de samhällsorienterande ämnena

Lärarna har i hög utsträckning ett kvalitetssäkrings- och urvalsarbete för att tillhandahålla läromedel av god kvalitet i de samhällsorienterande ämnena i årskurs 7-9.

Utifrån framtagna kvalitetskriterier har Skolinspektionens utredning inte visat annat än att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

Rektors strategi för kvalitetssäkring och val av läromedel i de samhällsorienterande ämnena

Inom detta område granskar Skolinspektionen med vilken kvalitet rektor utformar en strategi för kvalitetssäkring och val av läromedel i de samhällsorienterande ämnena på skolan. Det omfattar hur rektor ser till att det finns gemensamma principer som vägleder lärare i deras fortlöpande kvalitetssäkring och val av läromedel. Det omfattar också vilka förutsättningar som finns i form av avsatt tid och etablerade samverkansstrukturer, för att kunna söka nya läromedel och fortlöpande kvalitetssäkra dessa samt befintliga läromedel. Vidare granskas om kvalitetssäkring och val av läromedel följs upp i skolans systematiska kvalitetsarbete och om skolan planerar långsiktigt för hur läromedel ska hållas uppdaterade.

Skolinspektionen bedömer följande: Rektorn har i hög utsträckning en strategi för kvalitetssäkring och val av läromedel i de samhällsorienterande ämnena. Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Skolinspektionen gör denna bedömning utifrån att rektorn har en strategi för att kvalitetssäkra läromedel och detta sker till viss del genom ändamålsenliga principer som lärarna följer. Sammantaget finns goda förutsättningar för samarbete kring läromedelsvalen och nyanställda lärare ges en introduktion till skolans arbetssätt vid val av läromedel. Genom skolans årshjul följer rektorn upp lärarnas kvalitetssäkring och val av läromedel. Slutligen finns rutiner för hur olika läromedelskategorier ska hållas uppdaterade, genom att dessa systematiskt inventeras utifrån deras tidsenlighet och resurser avsätts för nödvändiga inköp utifrån identifierade behov.

Av Skolinspektionens granskning framkommer att skolan har en skriftlig läromedelsstrategi. Den ingår som en del i en större strategi för att kvalitetssäkra undervisningen som helhet. Av strategin framgår bland annat att arbetet med att kvalitetssäkra läromedel utgår från kapitel 1 och 2 i Lgr 11 samt det centrala innehållet i respektive ämne. Utöver detta framgår i läromedelsstrategin bland annat hur ansvarsfördelningen gällande läromedelsval ser ut mellan huvudmannen, rektorn och lärarna. Lärares ansvar är enligt denna strategi bland annat att i sin planering utgå från Lgr 11 och tillsammans med rektorn välja relevant läromedel som utgår från första och andra kapitlet i Lgr 11 samt det centrala innehållet i respektive ämne, tillsammans med rektorn följa upp och utvärdera de läromedel som används inom respektive ämne, följa upp elevernas resultat kopplat till läromedel och undervisning samt anpassa läromedlen och ge stöd så att varje elev når målen i respektive ämne. Vid intervju med rektorn bekräftas att skolan har tagit fram en egen strategi och att denna är styrande för de läromedelsval som görs, men rektorn betonar att det hade varit bra om det fanns en mall att utgå ifrån, till exempel i form av en vägledning från Skolverket. Vid intervju med lärarna bekräftas att rektorn ställer krav på att lärarna ska säkerställa att läromedlen ska vara uppdaterade, evidensbaserade och stämma överens med kapitel 1 och 2 i Lgr 11 samt det centrala innehållet i respektive ämne. Rektorn ser till att lärarna har en god följsamhet gentemot strategin genom att rektorn bland annat har insyn i lärarnas skriftliga planeringar. Genom denna insyn kan rektorn även ta del av det material som lärarna producerar själva. Utöver det så deltar rektorn ibland när lärarna planerar undervisningen för att lyssna in och ställa frågor om läromedlen. En av lärarna berättar att det ofta är rektorn som tar initiativ till och föreslår uppdateringar av läromedel. Rektorn, som själv är behörig lärare i religion, är väl förtrogen med de samhällsorienterande ämnena. Utöver detta får rektorn god insikt i lärarnas arbete då hon själv undervisar på skolan och deltar i ämneslagsmöten där diskussioner om läromedelsval sker.

Av Skolinspektionens granskning framkommer att det finns förutsättningar för lärarna att samarbeta kring kvalitetssäkring och val av läromedel genom att det finns tid och strukturer för samverkan. Vid intervjuer framgår att rektorn tar ansvar för att avsätta tid för både arbetslags- och ämneslagkonferenser. Vid ämneslagskonferenserna ges lärarna möjlighet att göra läromedelsval, följa upp och utvärdera läromedel. Även arbetslagstid används för kvalitetssäkring av läromedel. Rektorn och lärarna uppger att såväl arbetslaget som ämneslaget har regelbundna möten där kvalitetssäkring och val av läromedel diskuteras och att lärarna även samarbetar kring läromedelsval med personer som har annan kompetens och ger som exempel att specialpedagogen deltar i arbetet med val och anpassningar av läromedel. Enligt lärarna har specialpedagogen insyn i lärarnas pedagogiska planering, där läromedel är en del. Utöver arbetslags- och ämneslagstid diskuteras val av läromedel även vid betygskonferenser och när rektorn och lärarna utvärderar måluppfyllelsen. Lärarna berättar att även egenproducerat material kvalitetssäkras i ämneslaget. Detta material delas också mellan lärarna via skolans digitala plattform.

Enligt både rektorn och lärarna finns det inget specifikt dokument som benämns arbetsbeskrivning med syftet att skapa goda förutsättningar för samarbete kring läromedelsval. Enligt rektorn framgår dock detta av läromedelsstrategin. Av strategin framgår bland annat att lärarna ska samarbeta med varandra och med rektorn vid val av läromedel. Det framgår också att specialpedagogen bjuds in för att säkerställa tillgänglighet, anpassningar och stöd för att alla elever ska nå målen i respektive ämne. Utöver detta finns ett årshjul som beskriver när olika aktiviteter kopplade till läromedelsval ska genomföras. Till exempel framgår det av årshjulet att huvudmannen ska bjuda in läromedelsföretag till en arbetslagskonferens för att presentera sina material. Sedan granskar lärarna om det är något som de vill ha. Enligt rektorn är läromedlen en integrerad del av de delar av årshjulet som handlar om undervisningen. Enligt en av lärarna vet lärarna vad de förväntas göra genom läromedelsstrategin. Lärarna berättar vidare att rektorn planerar för hur arbetet med läromedel ska gå till och vid vilka tillfällen olika aktiviteter ska genomföras och rektorn ser till att lärarna är uppdaterade och vet vad som gäller avseende val av läromedel. Både lärarna och rektorn uppger att det ges ett stöd för nya lärare i arbetet med att kvalitetssäkra och välja läromedel. Som exempel lyfter rektorn fram att när de introducerade nya lärare vid läsårets start så gick de igenom befintliga läromedel och där efter följer de nya lärarna den arbetsgång som finns i årshjulet.

I Skolinspektionens granskning framkommer att rektorn följer upp hur lärare kvalitetssäkrar och väljer olika typer av läromedel. Av läromedelsstrategin framkommer att ett av rektorns ansvarsområden är att tillsammans med lärarna utvärdera elevernas måluppfyllelse kopplat till undervisningen och läromedel i respektive ämne. Enligt rektorn ingår det inte som en punkt i det systematiska kvalitetsarbetet att följa upp läromedelsval, men det ingår i skolans årshjul att titta på många olika delar som alla på olika sätt har påverkan på måluppfyllelsen. Läromedel är ett sådant område. Vid mitterminsbedömningen följer rektorn och lärarna upp hur eleverna ligger till och då kopplas det till den undervisningen som bedrivs och de läromedel som används. Efter årsskiftet så går rektorn och lärarna tillbaka och tittar om det är några elever som inte nått kunskapskraven och granskar huruvida de läromedel som används har gett eleven möjlighet att klara av kunskapskraven. Rektorn nämner att de under förra läsåret satsade på det specialpedagogiska lyftet. Syftet var att minska antalet åtgärdsprogram. I detta arbete var undervisningen och läromedel centrala för att förbättra skolans arbete med att skapa en tillgänglig lärmiljö. I arbetet som leddes av skolans specialpedagog ingick att undersöka vilka läromedel skolan behövde utveckla för att eleverna skulle klara målen. Som exempel nämns begreppslistor och avskalade versioner av texter från läroboken. Det var analysen av läromedlen som bidrog till en positiv förändring av elevernas måluppfyllelse, enligt rektorn. Lärarna nämner också att uppföljningen lett till att åtgärder vidtagits i relation till den digitala gruppens arbete, i syfte att förbättra innehållet och tillgängligheten av digitala läromedel.

Till sist framkommer i Skolinspektionens granskning att det finns en långsiktig planering på skolenheten för hur olika läromedelskategorier ska hållas uppdaterade. I intervjuer med både rektorn och lärarna framkommer att rektorn har kännedom om vilka läromedel som används och att det finns rutiner för att påtala nya behov av uppdaterade läromedel. Var fjärde år sker dessutom en stor genomgång av läromedlen för att se över om de behöver uppdateras. Utöver det så tittar rektorn och lärarna löpande på läromedlens aktualitet. Vad gäller de resurser som fördelas till läromedel uppger rektorn att det inte finns något tak. Enligt rektorn är den vägledande principen vid fördelning av resurser att så länge inköp är rimliga i förhållande till behoven så ska de ske.

Lärarnas kvalitetssäkrings- och urvalsarbete för att tillhandahålla läromedel i de samhällsorienterande ämnena

Inom detta område granskar Skolinspektionen med vilken kvalitet lärarna i de samhällsorienterande ämnena kvalitetssäkrar och väljer läromedel. Det omfattar hur lärarna granskar att läromedlen överensstämmer med ämnets centrala innehåll och syfte och läroplanens värdegrund samt omfattar väsentliga delar av ämnet på ett sätt som skapar överblick, sammanhang och en röd tråd genom ämnesstudierna. Vidare omfattar det hur lärarna granskar läromedlen utifrån aktuell forskning och samhällsutveckling inom ämnets ramar samt läromedlets möjlighet till anpassning utifrån elevers behov och förutsättningar.

Skolinspektionen bedömer följande: lärarna har i hög utsträckning ett välfungerande kvalitetssäkrings- och urvalsarbete för att tillhandahålla läromedel i de samhällsorienterade ämnena i årskurs 7-9. Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet. Skolinspektionen gör bedömningen utifrån att lärarna har en god struktur för sitt arbete vad gäller kvalitetssäkring och val av läromedel, samt att det sker en fördjupad analys av hur läromedlen stämmer överens med och omfattar väsentliga delar av ämnets centrala innehåll. Vidare genomför lärarna en kvalificerad granskning av läromedlen i förhållande till läroplanens värdegrund. Bedömningen grundar sig även på att lärarna har en god orientering om läromedlens aktualitet och forskningsrön om ämnet och ämnets didaktik. Till sist är lärarna även medvetna om och tar hänsyn till läromedlets anpassning till elevers skilda behov.

Av Skolinspektionens granskning framkommer att lärarna har ett strukturerat arbetssätt vid kvalitetssäkring och val av läromedel och att de analyserar hur läromedlen överensstämmer med och tillsammans omfattar väsentliga delar av kursplanens centrala innehåll och syfte. Detta arbete sker på ett likartat sätt i samtliga samhällsorienterade ämnen. Enligt lärarna säkerställer de att läromedlen speglar intentionen med undervisningen och detta är något som de diskuterar i ämneslaget. Inför läsåret gör lärarna därför en planering i ämneslaget. I planeringsarbetet säkerställer lärarna

att de vid sina val av läromedel får med syfte, centralt innehåll och kunskapskraven i kursplanen. För undervisningen finns ett huvudläromedel som består av en förlagsproducerad lärobok. Utöver detta huvudläromedel använder sig lärarna bland annat av egenproducerat material, artiklar och filmer. Dessa kvalitetssäkras på motsvarande sätt som huvudläromedlet. Enligt lärarna behövs i vissa fall kompletterande läromedel för att undervisningen bättre ska svara upp mot LGR 11 och för att lärarna vill arbeta multimodalt, det vill säga låta eleverna lära genom att göra något på flera sätt. Lärarna berättar att oavsett vilket material de använder så har de ett strukturerat arbetssätt för att säkerställa att läromedlen överensstämmer med alla delar i Lgr 11. Det vill säga diskussioner sker i ämneslaget, filmer ses och artiklar läses innan de tas in som ett godkänt läromedel i undervisningen. Enligt rektorn ska lärarna vid val av läromedel ta hänsyn till den strategi som nämnts i föregående avsnitt. För att lärarna ska vara förtrogna med kursplanernas innehåll har rektorn gett dem i uppdrag att fördjupa sig i kommentarmaterialet till kursplanerna.

Av Skolinspektionens granskning framkommer att lärarna genomför en kvalificerad granskning av läromedlens överensstämmelse med läroplanens värdegrund. Vid arbetet med läsårsplaneringen som görs i ämneslaget säkerställer lärarna att de vid sina val av läromedel får med värdena och de övergripande målen i läroplanens första och andra kapitel. Enligt lärarna säkerställer de även att till exempel kvinnor, kulturell mångfald och funktionsnedsättning representeras på ett korrekt och nyanserat sätt. En lärare tar som exempel att när de nyligen undervisade om de Abrahemitiska religionerna så uttrycks det i läroboken att Islam är mer kvinnofientligt än de andra religionerna. När läraren uppmärksammade detta valde hen att lyfta fram och jämföra de tre religionerna, för att ge en mer nyanserad bild av hur de olika religionerna ser på äktenskap och familjerätt med mera. Den andre läraren säger att representation är ett område där utvecklingen går snabbt framåt och de märker att läromedelsförfattarna har förbättrat och uppdaterat innehållet på detta område. Rektorn berättar att skolan har tagit fram en checklista för att säkerställa att läroplanens värdegrund tas upp. Enligt rektorn är checklistan kopplad till kapitel 1 och 2 i läroplanen. Checklistan för granskning av läromedel innehåller bland annat ett historiskt, miljö-, internationellt- och etiskt perspektiv, jämställdhet, och representation av grupper utifrån diskrimineringsgrunderna. Vidare beskriver rektorn att de även har utgått från likabehandlingsplanen och genom Diskrimineringsombudsmannen, DO fått mer kunskap om diskrimineringsgrunderna för att granska läromedel utifrån dessa perspektiv.

Av Skolinspektionens granskning framkommer att lärarna kritiskt granskar läromedlets aktualitet och samstämmighet med samhällsutvecklingen och forskningsrön om ämnet och ämnets didaktik. Lärarna säger att de löpande granskar läromedel utifrån samhällsutvecklingen och att de tycker att läromedlen generellt har svarat upp bra utifrån det, men då och då hittar de något som behöver kompletteras. En av lärarna berättar att hen gör jämförelser med andra källor. Exempel på sådan källa är nyutgåvor av de läroböcker som används i lärarutbildningen och olika artiklar. Enligt den

andre läraren är det nödvändigt att i vissa fall göra kompletteringar och ger som exempel när de undervisade om rättssystemet och kopplade lärobokens innehåll till en aktuell och pågående rättsprocess. Att läromedlen ska vara tidsenliga och inte innehålla några sakfel är aspekter lärarna kritiskt granskar när de väljer läromedel. När det gäller att kritiskt granska läromedlens aktualitet och samstämmighet med forskningsrön om ämnet och ämnets didaktik berättar lärarna att de tar de till sig nya forskningsrön och diskuterar dessa på ämneslagskonferenser med syftet att bland annat kvalitetssäkra läromedel. Enligt en av lärarna har forskningsrön om ämnet och ämnets didaktik en framskjuten position bland allt som ska hinnas med under ett läsår. Läraren berättar vidare att det finns specifik tid avsatt för forskningsrön om ämnesdidaktik på ämneslagskonferenserna och arbetet uppmuntras från ledningen. Den andre läraren bekräftar att det finns tid avsatt för detta. Läraren lyfter även fram att specialpedagogen har central roll i detta arbete genom att ge föreläsningar om aktuell forskning om didaktik.

Till sist framkommer i Skolinspektionens granskning att lärarna är medvetna om och tar hänsyn till läromedlets möjlighet till anpassning till elevernas skilda behov. Enligt lärarna är detta något som diskuteras vid möten och i samband med det systematiska kvalitetsarbetet. Skolans specialpedagog stöttar lärarna i arbetet med kvalitetsssäkring och val av läromedel. Specialpedagogen ger dessutom ofta föreläsningar inom ramen för olika former av anpassningar och vid dessa tillfällen granskar lärarna tillsammans med specialpedagogen sina läromedel med fokus på tillgänglighet och anpassningar. När lärarna tar fram egenproducerat material är de noggranna med att säkerställa att alla övningar också kan anpassas till elevers olika behov. Vid intervju med rektorn bekräftas att lärarna och rektorn tar hänsyn till läromedlens möjlighet till anpassning till elevernas olika behov när de granskar läromedel. Enligt rektorn lyfts också frågor om läromedel till elevhälsan och deras arbete med anpassningar och särskilt stöd. När det gäller samarbete med skolbibliotekarie så tjänstgör den ene SO-läraren som detta. Den läraren berättar att arbetet bland annat handlar om att se till att tillgången till Myndigheten för tillgängliga mediers bibliotek fungerar för eleverna, men också att föreslå och köpa in läromedel. Enligt lärarna händer det ibland att eleverna får lämna synpunkter på olika läromedel. Lärarna berättar att de gör en terminsutvärdering för alla samhällsorienterande ämne i form av en enkät. Då får eleverna ge synpunkter på de tidigare blocken och önskemål inför kommande block. Det framkommer vidare att läromedel är en viktig fråga för elevrådet. Elevrådet diskuterar läromedel och elevrådsrepresentanterna har i uppdrag att ta med sig frågeställningar till sina klasser för att diskutera vid klassrådstillfällen.

Rektorn berättar att huvudmannen som också är skolans biträdande rektor leder elevrådet. Den biträdande rektorn diskuterar då bland annat läromedel tillsammans med elevrådet och eleverna ges då möjlighet att komma med synpunkter på de läromedel som används. Detta leder också till att skapa en medvetenhet bland eleverna kring kursplanen, som bland annat ligger till grund för val av läromedel.

På Skolinspektionens vägnar

X Ann Edvinsson

Ann Edvinsson

X Erik André

Erik André

I handläggningen av ärendet har även utredaren Mimmi Delsing deltagit.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/skolors-laromedelsstrategi/>

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Denna granskning genomförs i 30 skolor runt om i landet, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Östra skolan i Malmö kommun ingår i denna granskning. Enligt uppgifter från rektor går 142 elever på skolenheten, varav 142 elever i årskurs 7-9. Totalt undervisar i dagsläget två lärare inom samhällsorienterande ämnen i årskurs 7-9. Lärarna inom samhällsorienterande ämnen är organiserade i ett arbetslag för årskurs 7-9.

Skolinspektionen granskade Östra skolan den 16 och 18 november 2020. Granskningen genomfördes av Erik André och Mimmi Delsing.

Med anledning av Covid-19 anpassar Skolinspektionen för närvarande på olika sätt vårt arbete. Den här granskningen har genomförts på distans via telefon eller videolänk utan besök på skolorna. Vi följer kontinuerligt situationen och hur den påverkar skolsystemet i olika delar av landet. Mer information finns på www.skolinspektionen.se.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- två enskilda intervjuer med lärare inom samhällsorienterande ämnen
- en intervju med rektor, samt
- skriftlig information som har begärts in från huvudmannen och rektorn.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningen för faktakontroll.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: <https://www.skolinspektionen.se/aktuellt/pagaende-inspektioner/skolors-laromedelsstrategi>

Bilaga 3: Författningsstöd

Rektors strategi för kvalitetssäkring och val av läromedel i de samhällsorienterande ämnena

Författningsstöd

1 kap. 5 §, 2 kap. 9-10 §§, 4 kap. 4-7 §§ och 4 kap. 9 § skollagen (2010:800)

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr 11), 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2. Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande samt 2.8 Rektorns ansvar

Lärarnas kvalitetssäkrings- och urvalsarbete för att tillhandahålla läromedel i de samhällsorienterande ämnena

Författningsstöd

1 kap. 5 §, 3 kap. 2 § och 4 kap. 9 § skollagen

Lgr 11, 1 Skolans värdegrund och uppdrag, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevers ansvar och inflytande samt 2.8 Rektorns ansvar